

Håpets kraft

Det nye året var bare én uke gammelt da Paris for første gang i 2015 ble rammet av terror. Det brutale angrepet på ytringsfriheten i et satiremagasins redaksjonslokaler gjorde at fredskonserten i Stavanger Domkirke søndag 11. januar ble mer aktuell enn noen hadde tenkt da konserten «12 religioner for fred» ble planlagt.

Ordfører Christine Sagen Helgø åpnet konserten i en fullsatt domkirke, og uttrykte stolthet over at Stavanger domkirke var den første til å invitere til flerreligiøs fredskonsert i Norge. Hun satt ved siden av jøder, kristne, muslimer, hinduer, sikher, buddhister, bahaier, representanter for urfolks religioner og mennesker som ikke definerer seg inn i en bestemt religiøs tradisjon. En etter en ble bønner fra de ulike religionene lest opp, på samme måte som det skjedde i 1986, da pave Johannes Paul II inviterte 12 representanter fra ulike religioner til å be for fred i byen Assisi.

Jeg var der sammen med James Kleinert, selv amerikansk indianer, som også fikk høre den indianske fredsbønnen, og som var sterkt berørt av det som skjedde. Han var i Stavanger for å lage en dokumentar-film om religiøse lederes engasjement for miljø og skaperverk. James Kleinert var sendt hit av en annen urfolksrepresentant, indianerhøvdingen François Paulette, som fylte Domkirken i et arrangement for urfolks truete jord i mai 2012. Men denne kvelden, på fredskonserten, som han også filmet, ble hans fokus det han beskrev med disse ordene: «I want to focus on what I see and feel in this room tonight: *the power of hope*. «Jeg vil fokusere på det jeg ser og føler i dette rommet i kveld: *håpets kraft*.

Og det var nettopp håpets kraft som ble samtaletema rundt kveldsmåltidet i bispeboligen etter fredskonserten. Det som hadde beveget ham sterkest, sa han, var lysene som ble tent i lysgloben. Og da han ba meg si bare én setning om spenningen mellom mørket som hadde lagt deg over Paris og Europa noen dager før, da Charlie Hebdo ble rammet, og lysene i globen, hadde jeg bare én ting å si, med ordene fra en av verdenslitteraturens vakreste tekster, Johannesevangeliets første kapittel, vers fem: «Lyset skinner i mørket, og mørket har ikke overvunnet det.»

Grønn Jihad

Stedet er igjen Paris, og byen var sterkt preget av det andre terroranslaget i løpet av ett år, denne gang mot uskyldige konsertdeltakere og jødiske mål. Jeg var der som deltaker i en tverr-religiøs gruppe under klimaforhandlingene COP21. Og i Green Zone, i den grønne sone, stedet for sivilsamfunnets pressgrupper under klimaforhandlingene, møtte jeg det samme sterke engasjementet fra ulike religioner som vi hadde møtt under fredskonserten ved årets begynnelse. I mellomtiden hadde hele Rogaland mobilisert til innsats for regnskogen da NRK/TV-aksjonen gikk av stabelen i oktober. Og som tidligere år var givergleden i vårt bispedømme stor, med Utsira på topp. Mange av dere var med på aksjonen, som skulle redde et regnskogsområde større enn Norge og Danmark til sammen. Og dere vet at kampen har kostet den indianske urbefolkningen dyrt. Mange har mistet livet, og én av dem som ble myrdet av de rike godseiernes «pistoleiros», var Chico Mendes, en fattig gummitapper som ble Brasils Gandhi. Han ble skutt for sin fredelige kamp for vår klodes fremtid i desember 1988. Hans død ble avgjørende for mitt og manges klimaengasjement.

Snart 30 år etter hans martyrdød møtte jeg brasilianske indianere i den grønne sone i forhandlingslokalene, i t-skjorter med tekstene; «Chico Mendes: de drepte en leder, men ikke kampen» og «Håpet kan ingen drepe.» Hans enkle og brennende taler er det umulig å glemme. Bare to uker før sin død sa Chico Mendes: «Gud har gitt oss det fantastiske Amazonas, og han vil at vi skal stoppe ødeleggelsen av hans skaperverk.»

I samtalene ved Brasilbordet kunne jeg fortelle indianerne at kristne i mitt eget bispedømme delte deres uro over det som skjer med regnskogen. Men det som virkelig gjorde inntrykk, var ordene fra en imam fra Oslo Østkant, Ibrahim Kebba Saïdy, medlem av imamkomiteen, Islamsk Råd Norge, som dagen før hadde vært på førstesiden i de største amerikanske avisene, som New York Times, med sitt utfordrende budskap om «grønn Jihad». «Grønn Jihad skal bidra til å gjøre folk mer bevisste deres individuelle ansvar for klimaendringene. Å stanse klimaendringene er ikke bare et spørsmål om teknologi, penger og strategi. De moralske og etiske konsekvensene må med når de politiske lederne skal fatte sine beslutninger,» sa imamen, og fikk seertid selv i konservative Fox News. Og ved Brasilbordet i grønn sone skjønnte de at imamen fra Bjørndal i Oslo var en alliert, når han formulerte det så enkelt: «Gud befaler oss å ikke forstyrre balansen i naturen.»

Hva er budskapet fra fredskonserten i Stavanger domkirke etter første terrorangrep i Paris ved årets begynnelse, og fra de engasjerte stemmene jeg lyttet til i den tverr-religiøse gruppen i Paris etter nok et anslag mot ytringsfrihet og fred? Jeg tror det er så enkelt som jeg så det på t-skjorten med bilde av regnskogens martyr, og teksten «Håpet kan ingen drepe.» Eller som den indianske filmskaperen sa: «Jeg vil fokusere på det jeg ser og føler i dette rommet i kveld: håpets kraft.»

Resepten mot empatitæring

Det er troen på at mørket ikke kan overvinne lyset, som også driver de mange frivillige som engasjerer seg i den nasjonale dugnaden for flyktninger i vårt bispedømme og over hele landet. Det er kampen for menneskets ukrenkelige verd. Og i en situasjon der fremmedfrykten på ny får næring på sosiale medier, må vi minne om dette enkle (Matteus 25,40): «Sannelig, jeg sier dere: Det dere gjorde mot én av disse mine minste søsken, har dere gjort mot meg.» Gud ble flyktning da Josef og Maria flyktet til Egypt fordi kong Herodes stod den nyfødte etter livet. Gud blir flyktning i dag. Vårt forhold til de som er på flukt i dag avspeiler vårt forhold til vår Herre og Mester. Jeg har møtt et sterkt diakonalt engasjement i menighetenes og de frivillige organisasjoners arbeid. Åpne husrom, åpne kirkerom, åpne hjerterom viser at det kanskje viktigste kjennetegn ved den diakonale menighet er *gjestfriheten*. Under en av høstens visitaser, på UNIK-senteret i Kopervik, der nyankomne unge flyktninger møtte varme og omsorg, fikk jeg et lite kort stukket til meg fra en av de frivillige. Teksten var denne:

«Når en innflytter bor i landet hos dere, skal dere ikke gjøre urett mot ham. Innflytteren som bor hos dere, skal være som en av deres egne landsmenn. Du skal elske ham som deg selv. For dere har selv vært innflyttere i Egypt. Jeg er HERREN deres Gud.»

Ikke noen skrifthenvielse, men den var lett å finne: 3. Mosebok, 19;33.

For mange av oss ble bildet av treåringen Alan Kurdi fra Syria, som gikk verden rundt høsten 2015, det som ga støtet til en ny dugnadsånd for å ta imot flyktninger fra dødsreisene over Middelhavet. Den døde gutten på stranden har en liten, rød skjorte på seg. Olashorts. Små svarte barnesko. Bildet ble symbolet på den moralske krisen vårt rike Europa befinner seg i. Og det motiverte mange til å gå ut av egen komfortsone og bidra med åpenhet og empati i praktisk innsats for mennesker på flukt. Arnt Olav Klippenberg sier at «vår indre gullklump heter empati.» Og så fortsetter han: «Empatitæring er en skummel sykdom. Den tærer på vår indre gullklump. Hvis den forsvinner helt,

går vi mot tøffe tider.» Kanskje bør vi lage oss noen kort av det enkle slaget jeg fikk, der det kunne stå: *Resept mot empatitæring: 3. Mosebok 19;33*. Leses og praktiseres daglig, gjerne sammen med Matteus 25, 40.

Mange eksempler på menigheters engasjement kunne vært nevnt; fra menigheter fra Lund i sør og til nordfylket. Men jeg sakser bare noen linjer under overskriften «Jeg var fremmed og dere tok imot meg» i *Kyrkjetonar*, kyrkjeblad for kyrkja i Tysvær og Bokn. Der skriver diakon Kjersti Hjelmervik Lofthus om arbeidet ved akuttmottaket for asylsøkere på Tysvær kro og motell, for det meste barnefamilier fra Syria, Kurdistan, Irak og Afghanistan: *De som er drevet på flukt, er våre søsken. Vi er del av den samme menneskehet, og som kristen tror jeg på at alle er skapt av den samme Gud, like verdifulle, like viktige, like elsket, like betydningsfulle. Dette gjelder uavhengig av tro, etnisitet, hudfarge eller andre skillelinjer vi så lett tyr til. Det er ikke vi og dem – det er oss.*

Og diakonens sluttord kan stå som arbeidsprogram for oss i 2016: «*La oss vise hjertevarme og gi dem en god tid den tiden de skal være her.*» Og i samme menighetsblad skriver redaktøren, Ståle Hustoft, noen ord som kan motivere til fortsatt innsats: «*Flyktningekrise i Europa*» er ikke Europa si krise. Det er den enkelte flyktning i Syria, nabolanda og Middelhavet si krise. *Me er huseigaren som anten opnar døra på gløtt og seier at «her er det fullt» eller gjer som huseigaren i Betlehem; tek imot dei me sjølv kan hjelpe og opnar hjarterommet for dei me ikkje sjølv har husrom til.*

Da flyktningekrisen nådde Norge for fullt, fikk jeg dette spørsmålet av en journalist: *Hva ville Jesus ha gjort?* Og jeg tror svaret er enkelt: Han ville ha utfordret oss til å ta utgangspunkt i flyktningenes situasjon og behov, og ikke i vår frykt for at dette truer vår velstand eller vår sikkerhet. *Det dere gjorde mot en av disse mine minste søsken, har dere gjort mot meg.*

Og min oppfordring ved inngangen til et nytt år er enkel: bli med i den felles dugnad for å åpne dørene våre, hjemmene våre og grensene våre for barn og foreldre på flukt fra en krig som overgår det vi kjenner til av meningsløs vold og terror.

Samliv: veien videre

Det har lang tid vært ulike syn og ulike praksiser i forhold til likekjønnet samliv i Den norske kirke. I noen bispedømmer ansettes prester og andre i vigslede stillinger uavhengig av om de lever i heterofile- eller likekjønnede ekteskap. Noen bispedømmer vektlegger dette i utlysningstekst – andre gjør det ikke. Det er åpnet for at prester kan gjennomføre forbønnshandlinger for likekjønnede par som har inngått ekteskap. Noen prester gjør dette og mener det er rett, andre prester finner ut fra sin teologiske forståelse ikke å kunne praktisere slike forbønnshandlinger. Et slikt komplisert bilde utfordrer til ydmykhet både i argumentasjon og praksis.

Det som er nytt på bakgrunn av Bispemøtets uttalelse (sak 37/15) er at Bispemøtet oppfordrer til at det legges til rette for en likeverdig praktisering av at det er ulike syn i kirken på vigsling av likekjønnede. Bispemøtet anbefaler for Kirkemøtet at det bør «*utarbeides tilsvarende liturgier både for ekteskapsinngåelse mellom likekjønnede og forbønn for borgerlig inngått likekjønnet ekteskap.*» Denne anbefalingen begrunnes særlig i forhold til kirkens enhet og den kirkelige situasjonen i Norge. Anbefalingen er enstemmig på tross av at flere av biskopene presiserer at de ikke har endret teologisk forståelse av ekteskapet.

Da Kirkerådet i desember 2015 drøftet kirkelig vigsling for likekjønnede par, var det på bakgrunn av et enstemmig Bispemøte, som i sitt vedtak ønsket å finne en vei fremover som tar tilbørlig hensyn til

både flertall og mindretall. Bispemøtet ønsker å bidra til at det frem mot Kirkemøtet og under Kirkemøtet må arbeides frem en vedtakstekst som i størst mulig grad kan virke samlede.

Det er brukt mange og sterke ord om saken i den offentlige debatt. Altfor lett kan en havne i tradisjonelle skyttergravsposisjoner. Derfor kan det være nyttig for oss alle å gå inn i teksten som Bispemøtet har utarbeidet som sitt enstemmige forslag. Det er seks punkter, som hver for seg kunne fortjene grundig drøfting. Her følger vedtaket i Bispemøtet:

Bispemøtet vil bidra til at Kirkemøtet kan gjøre et mest mulig samlende vedtak, og vil derfor foreslå at Kirkemøtet gjør et vedtak langs disse linjer:

- 1. Kirkemøtet erkjenner at spørsmålet om homofilt samliv og vigsel av likekjønnede par er en sak som Den norske kirke etter lange samtaler og flere utredninger ikke har lyktes å enes om.*
- 2. Kirkemøtet viser til tidligere vedtak som understreker at uenighet i dette spørsmålet teologisk bedømt ikke er av en slik karakter at det gudstjenestelige og sakramentale fellesskapet i Den norske kirke må brytes. Begge syn på likekjønnet ekteskap kan gis rom og komme til uttrykk i kirkens praksis.*
- 3. Et flertall i Kirkemøtet mener at det i tillegg til dagens liturgier for ekteskap og forbønn for borgerlig inngått ekteskap mellom kvinne og mann, må utarbeides tilsvarende liturgier både for ekteskapsinngåelse mellom likekjønnede og forbønn for borgerlig inngått likekjønnet ekteskap.*
- 4. Et mindretall i Kirkemøtet ønsker ikke kirkelig vigsel av likekjønnede par fordi det strider mot deres forståelse av ekteskapet. Disse tar likevel til etterretning både Kirkemøtets sammensetning og at slike liturgier derfor vil bli utarbeidet og implementert.*
- 5. Kirkemøtet forutsetter at liturgi for inngåelse av ekteskap og forbønn for borgerlig inngått ekteskap mellom likekjønnede innføres som ordinære liturgiske ordninger. Disse gjøres gjeldende i hele Den norske kirke slik at alle kirkens medlemmer får inngå ekteskap i sin lokale kirke.*
- 6. Kirkemøtet fastslår at prester har frihet til å velge om de vil foreta vigsel av likekjønnede par eller forbønn for borgerlig inngått ekteskap mellom likekjønnede. Andre kirkelig ansatte bør også ha en tilsvarende mulighet til ikke å medvirke.*

Jeg var spent på behandlingen i vårt øverste folkevalgte organ, Kirkerådet, da vi møttes i desember. Saksordfører Ivar Braut slo an tonen for samtalen med disse ordene: *Vi er nå inne i et nytt landskap der vi orienterer oss for å sørge for følgende: Å finne samlende løsninger i en situasjon der vi alle vet at det vil komme forslag om å innføre liturgi for inngåelse av likekjønnet samliv. Samlende tenker jeg betyr å ivareta, respektere, se, finne kompromisser både for flertall og mindretall og for kirkelige medarbeidere i ulike posisjoner.*

Jeg deler fullt ut Ivar Brauts refleksjoner, også når han fortsetter med disse ordene: *Biskopene er ikke blitt enige. Det blir ikke vi andre heller, selv etter å ha lært og erfart noen hver. Men biskopene har pekt ut en vei videre der ulike hold blir respektert og det blir lagt opp til et liturgisk uttrykk for at det er ulike syn i kirken – og kommer til å være det.*

Tidligere generalsekretær i Indremisjonsforbundet, Karl Johan Hallaråker, er på samme linje som Ivar Braut, og har forståelse for Bispemøtets løsning. Han håper at de nye bispedømmerådene og det nye Kirkemøtet *følgjer dei kloke råda biskopene har komne med.*

I samtalen videre i vårt eget bispedømme håper jeg at Hallaråkers ord kan gi retning, når han sier: *Det aller viktigste i rådet er faktisk konstateringa av at denne saka blir ein ikkje teologisk samde om. For meg tyder det at vi som har det klassiske synet ikkje kan overkjørast, men har fått stadfesta full råderett og talerett ut frå vår overtyding. Det er godt at biskopane ikkje dølgjer sanninga. Eg kan ikkje sjå at det hadde blitt ei betre løysing for folkekyrkja si framtid om dei konservative biskopane hadde brote og overlate til dei andre å ta heile regionen åleine. Det er sjølv sagt mange ting ein kunne ønskt annleis, men eg ville krenka min eigen integritet om eg tagde med overtydinga og ikkje offentleg støtta biskopane i si vanskelege vurdering. Eg synest dei har handla klokt og ansvarleg i denne svært krevjande situasjonen.* (Vårt Land, 3. november 2015).

Bispemøtet har gitt en prinsipiell teologisk vurdering av om saken er kirkesplittende, som knytter seg til den klassisk lutherske oppfatning av kirkens enhet, slik den er uttrykt i vår bekjennelse, Confessio Augustana, artikkel 7. Her heter det bl.a. at det *til sann enhet i kirken er (...) nok å være enig om evangeliets lære og forvaltningen av sakramentene*. Det betyr at man kan være uenig om mye og likevel bevare enheten, bare det ikke røkter ved den felles forståelse av evangeliet.

Teologisk vurdert er ikke spørsmålet om likekjønnet samliv kirkesplittende i denne grunnleggende mening. Det betyr ikke at man bagatelliserer uenigheten, men at en ser at den ikke umuliggjør kirkelig enhet i den forstand som bekjennelsen snakker om. Sist har professor i dogmatikk ved Det teologiske Menighetsfakultet, Harald Hegstad, redegjort grundig for dette i Luthersk Kirketidende (nr. 22/18. desember 2015).

Mitt ønske er at dette kan ligge i bunn for samtalerne også i vårt bispedømme. Målet for meg som biskop i denne saken er at alle, uansett teologisk ståsted, skal oppleve at en blir møtt med grunnleggende respekt tross saklig uenighet. Og der deler jeg formaningen fra saksordfører Ivar Braut i Kirkerådet: *At vi som medarbeidere i kirken setter hverandre høyt helt uavhengig av standpunkt. Og vi trenger så mye samhold, ærlighet og oppmuntring i fellesskapet vi bare kan.*

Om livets undringsposisjon

Like før jul fikk jeg en slik oppmuntring fra Erik Rørtveit, regionleder i Normisjon, i en samtale på mitt kontor om året vi hadde bak oss. *Livet har lært meg at det er i undringsposisjon at jeg kan lære noe*, sa han, og utfordret meg til å legge til rette for undring og deling i samtalerens rom. Han var nettopp kommet tilbake fra en retreat hos St. Josef-søstrene i Danmark. På en oppslagstavle hadde han sett en bønn av pave Frans, som lød omtrent slik: *At vi må være åpne for det personlige møte. Og for dialogen med alle, også dem med en anden overbevisning end vores...* Jeg tar med meg ordene fra pave Frans og Normisjonslederens vakre formulering *Livets undringsposisjon* som gode råd for samtalen som vil foregå både før og etter Kirkemøtet.

De åpne armers kirke

Noe av det som særpreger Stavanger bispedømme, er den sterke satsingen på menighetsutvikling og kirkebygging. Like før jul kom det beskjed fra budsjettbehandlingen på Tau og i Sola at det nå er gitt grønt lys for to nye kirkebygg. I 2015 var det Ålgård nye kirke som ble vigslet 15. mars. For meg ble møtet med Ålgård kirke, både arkitekturen og Tor Lindrupsens blå altertavle, en sterk opplevelse. Fargene i alterbildet gir assosiasjoner til den jødiske Marc Chagall, som like før han døde, sa: *Vi bør alle berike livet med farger av håp og kjærlighet*. Da hadde han nettopp skrevet disse linjene: *Min Gud, natten er her, du skal lukke mine øyne før dagen gryr og jeg skal på nytt male bilder til deg om jorden og himmelen*.

Kunstneren Tor Lindrupsen har gitt oss et møte med både jorden og himmelen med albertavlen i Ålgård. Jeg fikk god tid under den offisielle overrekkelsen av kirken, til å la de berikende motivene tale sitt eget språk, og etter hvert så jeg korset i det store blå bildet.

Inspirert av Kristus-skikkelsen med de utstrakte armene, ga jeg Ålgård kirke dette navnet: *De åpne armers kirke*. Her er Kristi åpne armer strakt ut i kjærlighet til hver enkelt av oss. Vi ser at Jesus favner hele jorden, oss alle, med sine utstrakte hender. Ordene i Den lille bibel, var det Nikodemus som fikk høre første gang. Han som kom til Jesus om natten for å forstå hvem Jesus var, og fikk Johannes 3,16 som svar. *For så høyt har Gud elsket verden at han ga sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal gå fortapt, men ha evig liv*. For meg representerer Nikodemus alle de anonyme troende og tvilende som blir møtt av en som aldri vender blikket bort fra oss; men som åpner for spørsmål, undring og rop etter mening, også når vi kommer som Nikodemus i det skjulte.

Kirkebyggerne i Ålgård har hatt en drøm om at alle som kommer inn i kirkerommet skal merke at Guds hjerteslag banker for hver som finner sin vei inn. Og at nestekjærlighetens hjerteslag merkes i og utenfor rommet i menighetens mangfoldige arbeid. Det er nestekjærlighetens hjerteslag som holder liv i en menighet som ønsker å være en varm røst for de svake, og en varm røst for Guds skaperverk. Og her har Ålgård stolte tradisjoner fra kirkebygger Ole Nilsens tid, i beste Hans Nielsen Hauge-ånd. Og begge de to visste at det er Guds hjerteslag, hans kjærlighet som gjør oss i stand til å vise godhet.

I alle bispedømmets kirker er vi i nådens rom, i tilgivelsens rom.

Som Dag Hammarsskiöld sa: *tilgivelse er noe Gud bruker for å skape nye muligheter for GODHET*. Og vi er i KORSETS ROM.

I alle bispedømmets kirker er vi i rommet der vi møter

- Guds utstrakte armer
- et rom der den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus er til stede
- et rom der vi skal snakke SANT om livet
- et kirkerom der vi blir dratt mot det blå himmellyset i en uendelig reise, med Kristi utstrakte armer, seieren over døden, det nye livet, oppstandelsen,

Og derfor er det ikke bare Ålgård nye kirke som kan bære dette navnet: de åpne armers kirke, men alle de menighetene som tør å satse på åpenhet og nærhet.

Da prost Sigfred Sørensen i Ytre Stavanger prosti skrev sin avskjedshilsen til menighetene etter 41 års prestetjeneste, de siste 8 som prost, skrev han dette:

Jeg har lyst å peke på en vei videre som kan hjelpe oss å holde fast på det vesentlige, midt i alle de endringer som kirken står oppe i.

Det handler først og fremst om nærhet. Det er viktig at kirken er der folk er, ikke der vi ønsker at folk skal være! Det betyr at vi må våge oss utenfor våre trygge rom, og gå dit folk befinner seg. Vi kaller dette for misjonale menigheter. Hvis vi mener vi har noe som kan gi mennesker liv og håp også i vår tid, må vi gi det videre! Den beste, ja kanskje den eneste måten å gjøre det på, er å bygge relasjoner og skape tillit. Derfor hører nærhet og åpenhet sammen.

Og sykehusprest Leif Lie Bjelland, som hadde sin første arbeidsdag ved SUS i januar for 41 år siden, svarer på spørsmålet om hva en sykehusprest gjør: *Han er først og fremst til stede for pasienter og pårørende i en vanskelig fase i livet, for å lytte og forsøke å være der de er.*

Begge står som representanter for de åpne armers kirke. Og til disse to, og alle ansatte og frivillige, vil jeg gi ordene av Alfred Hauge, forfatteren som vi feiret i 2015, fra boken Perlemorstrand:

Vi er ferdige med vår jobb i denne omgang, Medarbeidar. Men vi er ikkje ferdige med vårt liv. Så lenge klokken går og hjarte slår, så lenge tida ikkje har stansa for oss, så lenge skal vår ånd og våre hender være i arbeid. Måtte vi lære og frykta Gud, elske vår neste, vera audmjuke under livsens tilskikkingar.

Med de ordene kan vi tjene Herren med glede i 2016!